

УДК 026:[001.5:330.341.1:061:001.32:63]:001.891:658.589

ТАТАРЧУК Людмила,
кандидат історичних наук, старший дослідник,
заступник директора з наукової роботи
Національної наукової сільськогосподарської
бібліотеки НААН (м. Київ, Україна)

tlm2017@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4714-6958>

КРИВОРУЧКО Іван,
кандидат економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
сектору наукознавства
Національної наукової сільськогосподарської
бібліотеки НААН (м. Київ, Україна)

innovat@ukr.net

ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ БІБЛІОТЕК ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПРИКЛАДІ ННСГБ НААН

Висвітлено діяльність провідних спеціальних вітчизняних бібліотек та значення їх у підтримці наукових досліджень для забезпечення потреб відповідних галузей та обслуговування фахової категорії користувачів. Наведено основні типологічні ознаки, властиві спеціальним бібліотекам, яких вони дотримуються у своїй роботі. Проаналізовано їхню науково-дослідну діяльність та з'ясовано, що вона спрямована, насамперед, на моніторинг інформаційних потреб у процесі наукових досліджень, формування ресурсів і їх використання, удосконалення бібліотечно-інформаційних технологій та форм обслуговування користувачів, формування галузевої бібліографії через укладання та видання бібліографічних покажчиків, участі в наукових конференціях, семінарах, презентаціях, розробці регламентуючих документів, методичних посібників; наукових публікацій тощо. На прикладі ННСГБ НААН показано, що науково-дослідна робота є пріоритетним напрямом, який реалізується через здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, наукових

проектів із питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформаційної діяльності, історіографічних шляхів розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи; акумулювання та збереження книжкових фондів; формування національного галузевого інформаційного контенту й інтеграції у світовий інформаційний простір; видавничу діяльність; підвищення рівня наукоємності розроблюваних галузевих інформаційних продуктів; підтримку фахової комунікації; моніторинг, аналіз та інтеграція результатів досліджень до світового наукового простору; розширення соціокомунікацій; міжнародне співробітництво тощо. Наголошено, що серед основних завдань спеціальних бібліотек є створення матеріалізованих результатів інформаційної діяльності (інформаційних продуктів), які розглядаються як стратегічний ресурс розвитку України і слугують інформаційною підтримкою при проведенні наукових розвідок. Таким у ННСГБ НААН є реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України», галузевий електронний ресурс «УкрАгротека», електронна наукова сільськогосподарська бібліотека. Показано можливості інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують створення інтегрованої єдності – ресурсів, продуктів, сервісів для задоволення потреб користувачів через збільшення частки інформаційно-аналітичних продуктів і послуг. Висвітлено роботу бібліотеки як центру з методичного супроводу та координації робіт щодо формування бібліометричних профілів учених-аграріїв і надання комплексу послуг, спрямованих на підвищення ефективності діяльності профільної наукової спільноти й позиціонування аграрної науки в міжнародному науково-освітньому просторі. Доведено, що наукова й науково-дослідна робота спеціальних бібліотек характеризується багатогранністю, актуальна та перспективна, оскільки Україна, в якій аграрний сектор є провідним сегментом економіки, визначила європейський шлях свого подальшого розвитку, тому необхідним стає пошук головного генеруючого важеля інноваційних перетворень, а без належного бібліотечно-інформаційного супроводу наукового забезпечення галузей цього досягти неможливо. Окреслено подальші напрями розширення можливостей інформаційної підтримки наукових досліджень в ННСГБ НААН.

Ключові слова: історія, науково-дослідна діяльність, інновації, агропромисловий комплекс, аграрний сектор, економіка, інформація, електронний ресурс, координація, депозитарій, методичний центр.

ACTIVITIES OF SPECIAL LIBRARIES AS A SOURCE OF INFORMATION SUPPORT FOR SCIENTIFIC RESEARCH ON THE EXAMPLE OF THE NSAL OF THE NAAS

The activities of the leading special domestic libraries and their importance in supporting scientific research to meet the needs of the relevant industries and to serve the professional category of users are highlighted. The main typological features

characteristic to special libraries, which they follow in their activities, are given. Their scientific and research activity was analyzed and it was found that it is aimed, first of all, at monitoring information needs in the process of scientific research, the formation of resources and their use, the improvement of library and information technologies and forms of user service, the formation of a branch bibliography through the compilation and publication of bibliographic indexes, participation in scientific conferences, seminars, presentations, development of regulatory documents, methodological manuals; scientific publications, etc. On the example of the NSAL of the NAAS, it is shown that scientific research is a priority direction, which is implemented through the implementation of fundamental and applied scientific research, scientific projects on the issues of branch librarianship, bibliography, information activities, historiographic ways of development of domestic agricultural research; accumulation and preservation of book funds; formation of national industry information content and integration into the global information space; publishing activity; increasing the level of scientific content of the developed industry information products; professional communication support; monitoring, analysis and integration of research results into the global scientific space; expansion of social communications; international cooperation, etc. It was revealed that among the main tasks of special libraries is the creation of materialized results of information activities (information products), which are considered as a strategic resource for the development of Ukraine and serve as information support during scientific research. The abstract journal «Agro-Industrial Complex of Ukraine», the industry electronic resource «UkrAgroteka», and the electronic scientific agricultural library are presented at the NSAL of the NAAS. The possibilities of information and communication technologies, which ensure the creation of an integrated unity – resources, products, services to meet the needs of users due to an increase in the share of information and analytical products and services, are shown. The work of the library as a center for methodical support and coordination of works related to the formation of bibliometric profiles of agrarian scientists and the provision of a set of services aimed at increasing the effectiveness of the specialized scientific community and the positioning of agricultural science in the international scientific and educational space is highlighted. It has been proven that the scientific and research work of special libraries is multifaceted, relevant and promising, since Ukraine, in which the agricultural sector is the leading segment of the economy, has determined the European path of its further development, therefore it is necessary to search for the main generating lever of innovative transformations, and it is impossible to achieve this without proper library and information support of the scientific support of the branches. Further directions for expanding the possibilities of information support for scientific research in the NSAL of the NAAS are outlined.

Keywords: *history, research activity, innovations, agro-industrial complex, agricultural sector, economy, information, electronic resource, coordination, depository, methodological center.*

Постановка проблеми. У цивілізованому світі використовують різні терміни визначень бібліотек, діяльність яких задовольняє інформаційні потреби окремих соціальних груп. Найчастіше їх називають спеціальними, спеціалізованими, галузевими, науковими. Цей термін походить від латинського слова «specialis» – особливий, що охоплює одну дисципліну чи окрему галузь та може бути створений науковою організацією (асоціацією, товариством) й обслуговувати перш за все спеціальну категорію користувачів [1].

Методика дослідження. При проведенні дослідження констатуючу увагу надано джерелознавчому аналізу наукової діяльності спеціальних бібліотек України. Використано метод класифікації джерел, їх ідентифікації, інформаційного аналізу та синтезу з використанням офіційних сайтів і звітів, а також загальнонаукові та структурно-функціональні методи дослідження.

Аналіз досліджень. Бібліотека як наукова установа в галузі науково-інформаційної діяльності перебуває в активному пошуку шляхів і напрямів подальшої ефективної роботи. Останнім часом зросла зацікавленість до діяльності спеціальних бібліотек, оскільки вони завжди вирізнялися серед інших, завдяки спрямованості на інформаційне забезпечення певної професійної комунікації, безперервність наукових досліджень, збереження культурної спадщини й інформаційну підтримку суспільства в умовах відкритої науки, проведення наукових заходів, співпраці між дослідниками – як внутрішніми, так і зовнішніми. Це робить їх невід’ємною частиною сучасної наукової екосистеми та сприяє розвитку науки й інновацій.

Роль таких бібліотек є аргументованою, їх значущість в інформаційній підтримці, зокрема наукових досліджень, є визначальним чинником для економічного зростання країни. Підтвердженням їхньої діяльності слугують

обговорення актуальних питань на науково-практичних конференціях, круглих столах [2–5]. Джерельна база дослідження представлена публікаціями вітчизняних науковців [6–10], довідково-статистичними матеріалами, електронними ресурсами, що висвітлюють дане питання. Окремі питання трансформації місії бібліотечних спеціальних установ у сучасних умовах відображено в наших попередніх наукових працях [11–14] та ін.

Проаналізувавши отримані результати, спробуємо сформулювати узагальнюючий висновок щодо діяльності спеціальних бібліотек та їх сприяння як інформаційних центрів у наукових дослідженнях для потреб галузей, відповідних їхньому спрямуванню.

Мета статті полягає у вивченні й висвітленні основних результатів наукової роботи спеціальних бібліотек, зокрема й ННСГБ НААН, спрямованої на вирішення проблем із забезпечення бібліотечно-інформаційного супроводу наукового забезпечення галузей, якими вони опікуються та задоволення інформаційних потреб користувачів.

Виклад основного матеріалу. В Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (ст. 6. *Види бібліотек*) зазначено, що за призначенням бібліотеки поділяються на: публічні (загальнодоступні), у тому числі спеціалізовані для дітей, юнацтва, осіб з фізичними вадами; спеціальні (академії наук, науково-дослідних установ (НДУ), навчальних закладів, підприємств, установ, організацій) [15].

Основними типологічними ознаками спеціальних бібліотек є дотримання ними у своїй діяльності трьох основних положень: 1) науковий процес подальшого розвитку установи як інтелектуальної інституції, тобто проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, надання науково-технічних послуг, проведення наукової і науково-технічної експертизи, підготовка наукових кадрів, розвиток і

збереження наукової інфраструктури [16]; 2) збереження, перманентне поповнення бібліотечних фондів документами з тематичного напрямку діяльності та формування електронних ресурсів як складової національного інформаційного простору; 3) вирішення внутрішніх проблем, орієнтуючись на європейські та світові зразки з організації діяльності у сфері освіти, культури, виробництва.

Проаналізувавши науково-дослідну роботу (НДР) окремих провідних спеціальних бібліотек (медичної, історичної, педагогічної, технічної тощо, бібліотек науково-дослідних інститутів НААН та закладів вищої освіти) як науково-інформаційних центрів з певних напрямів, можна стверджувати, що в загальному вона скерована насамперед на моніторинг інформаційних потреб у процесах наукових досліджень, формування ресурсів та їх використання, удосконалення бібліотечно-інформаційних технологій та форм обслуговування користувачів, формування галузевої бібліографії через укладання та видання бібліографічних покажчиків; участі в наукових конференціях, семінарах, презентаціях, розробку регламентуючих документів, методичних посібників; видання наукових праць та ін.

Наприклад, у Національній науковій медичній бібліотеці акцент зроблено на науково-бібліографічну роботу: проведення біографічних досліджень, що мають на меті науково-бібліографічний супровід наукової роботи бібліотеки й завершуються виданням покажчиків, аналітичних оглядів, враховуючи, що саме біографістика – необхідна умова формування національної свідомості, що засвідчує рівень суспільного розвитку науки і культури й репрезентує Україну в світі, видавничій діяльності, проведенні наукових заходів тощо.

У Національній історичній бібліотеці України наукова робота ґрунтується на активізації пошукової діяльності, спрямованої на розвиток краєзнавства, й популяризацію через проєктну (проєкти «Історія міст і сіл України» «Абетка

українських стародруків») і видавничу діяльність (Краєзнавчі бібліографічні посібники), відповідні заходи тощо.

У Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського НАПН України (ДНБП) наукова діяльність має на меті проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень з питань науково-інформаційного забезпечення розвитку освіти, педагогіки та психології; педагогічного джерелознавства й біографістики, історії освіти; формування системи документних та електронних ресурсів ДНПБ як галузевого наукового бібліотечно-інформаційного центру; координацію й науково-методичне забезпечення функціонування мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України; видавничу діяльність, проведення наукових заходів.

Державна науково-технічна бібліотека України, що є однією з найбільших бібліотек країни з унікальним 16-мільйонним багатогалузевим фондом науково-технічної літератури і документації, свою наукову діяльність спрямовує, насамперед, на забезпечення, створення, безперебійне функціонування та адміністрування електронних науково-інформаційних ресурсів Національної електронної науково-інформаційної системи «URIS», у тому числі за функціонування пошукової системи і бази даних наукових цитувань (Open Ukrainian Citation Index (OUCI) та доступом до вітчизняних і світових електронних баз даних наукової інформації.

Наукова діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного спрямована на проведення досліджень історико-архітектурних, природно-географічних особливостей малих міст України, особистостей (архітекторів, художників, скульпторів, археологів, діячів культури, краєзнавців та ін.), причетних до цієї справи.

У Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника наукова діяльність зосереджена на здійсненні фундаментальних та прикладних

наукових досліджень у галузях бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, пресознавства, архівознавства, джерелознавства, мистецтвознавства, збереження, консервації і реставрації документів.

Як бачимо, НДР є одним з пріоритетних напрямків діяльності бібліотек і спрямовується на трансформаційні зміни в роботі установ щодо покращення інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів.

Серед основних функціональних статутних завдань спеціальних бібліотек, що сприяють забезпеченню інформаційних потреб фахівців і створенню відповідних інформаційних ресурсів [17], є наукові дослідження, які розглядаються як стратегічний ресурс розвитку України і за своєю значущістю не поступаються іншим – фінансовим, сировинним, матеріально-технічним.

Прикладом діяльності з розбудови інформаційних ресурсів як джерела інформаційної підтримки наукових досліджень аграрної галузі є Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України (ННСГБ НААН) – спеціальна бібліотека, яка, поєднуючи функції, завдання і напрями академічної та загальнодержавної галузевої бібліотеки в питаннях теорії та практики, реалізує державну програму підвищення ефективності інформаційно-бібліотечного й наукового забезпечення вітчизняного агропромислового виробництва, передбачені ще від початку свого заснування (витоки бібліотека бере від Бібліотеки Генерального секретаріату земельних справ Української Центральної Ради) [18]. Уже тоді були визначені пріоритетні напрями її діяльності для вирішення двох основних завдань: 1) як краще використати існуючі наукові здобутки для подальшого розвитку сільського господарства України; 2) яким чином швидко і ґрунтовно розвинути в Україні маловивчені науки, що повинні дати максимальні результати [19]. Відтоді діяльність бібліотеки у цьому напрямі не змінюється, а лише розширюється й вдосконалюється.

Необхідність постійного, максимально повного і швидкого забезпечення наукових досліджень в системі НААН потрібною професійною науково-технічною та ринковою інформацією не викликає жодних сумнівів, оскільки саме це дозволяє науковцям оперативно реагувати на науково-технічні та кон'юнктурні зміни у світовій аграрній науці, тим самим підвищуючи рівень вітчизняних наукових досліджень та зміцнюючи позиції української аграрної науки на світовому аграрному ринку. Слід зазначити, що в сучасному суспільстві розвиток інформаційних технологій та засобів телекомунікацій вже досяг того рівня, коли інформаційна індустрія кардинально змінила всі сфери життєдіяльності, а швидкість обробки експериментальних даних в наукових дослідженнях відкрила вікно можливостей для якісного зростання науки. Технічна спроможність передавання великих обсягів інформації вже не є лімітуючим фактором швидкості її обігу, а основну роль почали виконувати організаційно-економічні чинники.

Інформація зосереджена в різних джерелах, однак її цифровізації довгий час не приділялось належної уваги. Звідси впливає доволі простий у розумінні, але дуже складний у практичному дотриманні економіко-організаційний принцип досягнення максимально ефективного функціонування системи інформаційної підтримки (СІП) наукових досліджень, згідно з яким ступінь її ефективності визначається не стільки повнотою інформації, скільки актуалізацією, швидкістю обігу в ній саме корисної затребуваної інформації.

Проблеми інформаційної підтримки наукових досліджень розглядаються і в системі НДУ НААН. Можливо, більш точно – відсутність інформаційної взаємодії учасників наукових досліджень. Щороку НДУ НААН виконують близько 1200 завдань фундаментальних та понад 1300 завдань прикладних досліджень [20]. Вони об'єднані за галузевим принципом у 42 програми наукових досліджень, пріоритетними серед яких є: *в землеробстві* – раціональне

використання, охорона земель сільськогосподарського призначення для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, сталого розвитку, національної безпеки в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення: інноваційні системи землеробства та землекористування, стале водокористування, формування водної безпеки, розвиток меліорації та ефективне використання меліорованих земель; у *рослинництві* – створення генетичних, ознакових, спеціальних колекцій сільськогосподарських культур для підвищення ефективності селекції; визначення генетичних і фізіолого-біохімічних основ формування продуктивності, якості продукції та стійкості сільськогосподарських рослин до абіотичних та біотичних стресових факторів; створення сортів і гібридів сільськогосподарських культур для використання як альтернативних джерел для біоенергетики та поглинання парникових газів; насінництво та розсадництво сільськогосподарських культур; фітосанітарна безпека; розроблення технологій екологічно-безпечного захисту сільськогосподарських культур відкритого і захищеного ґрунту; опрацювання технологій виробництва біологічних препаратів на основі нових біоагентів і адаптивних технологій вирощування сільськогосподарських культур; в *зоотехнії* – ДНК-технології в селекції сільськогосподарських тварин; біотехнологічні методи репродукції сільськогосподарських тварин; технології виробництва якісної і безпечної продукції тваринництва з використанням поновлюваних джерел енергії; адаптивні технології годівлі і утримання сільськогосподарських тварин; наукове забезпечення рибного господарства на внутрішніх водоймах України; наукове забезпечення бджільництва; аналіз та прогнозування епізоотичної ситуації в Україні щодо емерджентних, реемерджентних та економічно значущих хвороб тварин у зв'язку з веденням бойових дій.

По кожній програмі визначено головні НДУ, які розвивають напрями досліджень, залучають до виконання завдань співвиконавців. Це потребує

спеціальних знань у предметних областях як від дослідників, так і від інформаційно-бібліотечних фахівців. Як відомо, першим етапом розробок є так звані патентні дослідження – пошук та аналіз інформаційних джерел, об'єктів права інтелектуальної власності у світі та в Україні за проблемою, що планується до розробки. Кращим шляхом вирішення проблеми патентних досліджень є співпраця наукової установи з інформаційно-бібліотечним центром, коли вона звертається до центру із запитом, а фахівці центру професійно здійснюють пошук за цим запитом. Таким чином один із видів інформаційної підтримки наукових досліджень – це пошук та аналіз інформаційних джерел за запитом для вирішення потреби наукової установи-розробника. Не менш важлива є інформаційна підтримка і на всіх подальших етапах наукових досліджень. Варіантів такого пошуку досить багато, але класичним є залучення до нього інформаційно-бібліотечних центрів. Таким центром високого рівня на сьогодні є ННСГБ НААН. Більш прагматичним виглядає варіант, коли інформаційно-бібліотечний центр сам ініціює розробку електронних джерел (каталоги, бази даних) за найважливішими галузями (проблемами) аграрної економіки України. Колись потужні бібліотеки НДУ НААН у теперішніх умовах здатні виконувати лише функції інтерфейсів між науковою установою та інформаційними джерелами, зокрема на чолі з ННСГБ НААН.

Сукупність розроблених ННСГБ інформаційних продуктів (це матеріалізований результат інформаційної діяльності) для забезпечення роботи наукових установ НААН, сільськогосподарських товаровиробників, ринкових структур, підприємств, установ і організацій АПК становлять саме інформаційні ресурси [21].

Найбільш відомим інформаційним продуктом ННСГБ НААН (щоквартально в друкованому вигляді видається з кінця 1999 р., а з 2016 р. – в електронному) є реферативний журнал «Агропромисловий комплекс

України» (<https://dnsgb.com.ua/diyalnist/vidavnych-diyalnist/referativnij-zhurnal/>).

Це найповніше видання праць українських учених з питань сільського господарства. Впродовж існування реферативного журналу вийшло 100 номерів, в яких відображено понад 37 тис. наукових публікацій за різними напрямками аграрної науки, що є якісною основою для проведення наукометричних досліджень: історія аграрної науки; економіка сільського господарства, організація та управління сільськогосподарським виробництвом; сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти; ґрунтознавство; агротехніка; сільськогосподарська меліорація; добрива; охорона природи, сталий розвиток, сільськогосподарська екологія; хвороби рослин, шкідники рослин, захист рослин; біотехнологія; рослинництво; тваринництво; ветеринарна медицина, харчова і переробна промисловість; лісове господарство [22, с. 85]. Окремі випуски журналу присвячуються ювілейним датам установ НААН або їх інноваційної діяльності.

Бібліотекою сформовано національний галузевий електронний ресурс (ЕР) «УкрАгротека» з інформаційного забезпечення аграрної сфери через доступ до інформації з використанням широкого спектру пошукових можливостей. Цей електронний ресурс є політематичною базою даних розподілених електронних ресурсів, що уможливають надійне накопичення, зберігання та ефективне використання електронних документів користувачами незалежно від просторового й часового виміру. БД «УкрАгротека» захищена свідоцтвом Держдепартаменту інтелектуальної власності України та внесена до переліку міжнародних науково-технічних баз даних і довідкових ресурсів. Обсяги її становлять понад 700 тис. записів. Доступ до цієї БД здійснюється в мережі Інтернет за посиланням: <http://www.dnsgb.com.ua>. Не має аналогів в Україні. На базі «УкрАгротека» створено електронну наукову сільськогосподарську бібліотеку, складовими якої є ресурси власної генерації, оцифровані, запозичені.

Ще один важливий проєкт, започаткований ННСГБ НААН, – розробка та ведення бібліометричних профілів. Створено бібліометричні профілі вчених-аграріїв, наукових установ та періодичних видань НААН у системі Google Scholar». Досліджено інструментарій управління науковою комунікацією в контексті актуалізації публікаційної активності у світових наукометричних базах даних з урахуванням досліджень мережі НААН та вдосконалено методичні засади оцінювання результативності наукового потенціалу цієї провідної установи. Перманентно здійснюється наукометричний моніторинг показників діяльності вчених-аграріїв НААН, наукових колективів та періодичних видань мережі Академії у міжнародних базах даних і платформах Google Scholar, Web of Science та Scopus, зокрема з використанням нових аналітичних інструментів та показників. Проаналізовано 1207 профілів учених НДУ НААН, 43 профілі НДУ НААН та 34 профілі періодичних видань у Google Scholar; 29 профілів НДУ НААН та одне періодичне видання НААН у Web of Science; 16 профілів НДУ НААН у Scopus. Проведено ранжування суб'єктів наукової діяльності НААН за h-індексом у міжнародних наукометричних базах даних світу. Здійснено аналіз інституційної продуктивності мережі НААН у Web of Science і Scopus. Досліджено репрезентативність 58 періодичних та продовжуваних видань установ мережі НААН у 32 міжнародних базах даних та інформаційних ресурсах.

Не можна оминати увагою важливий проєкт з комплексного дослідження становлення та розвитку сільськогосподарської дослідної справи з персоніфікованим наповненням. Ці питання професійно досліджують науковці створеного при бібліотеці Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки і презентують результати своїх досліджень через широкомасштабну видавничу діяльність (у вигляді монографій, збірок матеріалів та бібліографічних покажчиків, заснованих у 13 біобібліографічних і історико-бібліографічних серіях).

Подальші напрями розвитку в ННСГБ інформаційно-комунікаційної діяльності та інформаційної підтримки наукових досліджень НААН ґрунтуються на: 1) організації доступу до періодичних вітчизняних та ліцензійних ресурсів світового значення, насамперед аграрного спрямування; 2) освоєнні прогресивних видів та форм віртуального довідкового обслуговування, серед яких поширення та популяризація онлайн-сервісів, організованих на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); 3) подальшому удосконаленні системи адресно-цільового інформування користувачів, спрямованої на оперативне забезпечення конкретних груп та індивідуальних користувачів релевантною інформацією; 4) удосконаленні web-порталів як одного з основних засобів інформаційно-комунікаційної взаємодії між бібліотекою та віддаленими користувачами; 5) наданні консультаційної допомоги віртуальним користувачам, підвищення їх інформаційної культури.

З огляду на вищевикладене стверджуємо, що на сьогодні наукова й науково-дослідна робота спеціальних бібліотек характеризується багатогранністю зі своїми особливостями, відповідно до сформованих основних завдань, змісту, напрямів науково-дослідних робіт

Висновки. Враховуючи стратегічний курс держави на інтеграцію до європейського співтовариства та реальні напрацювання в інформаційній сфері, переконуємося, що спеціальні бібліотеки, й зокрема ННСГБ НААН, мають значний потенціал для високоякісної інформаційної підтримки наукових досліджень в різних галузях (і в аграрній насамперед) та характеризуються переходом від розроблення вузьких за своїм призначенням інформаційно-програмних продуктів до створення комплексних інформаційних систем із широким колом функціональних можливостей.

Перспективу подальших наукових досліджень означеної теми вбачаємо в: 1) корпоративності щодо спільних проєктів зі створення професійних

інформаційних ресурсів для формування єдиного інформаційного простору європейського професійного середовища, до яких, на нашу думку, недостатньо залучені наукові бібліотеки НДУ; 2) інтеграції (висока науковість інформаційного виробництва спонукає інформаційні організації до інтеграції. Причиною таких дій є те, що, як показує практика, проведення розрізнених досліджень не дає бажаного економічного ефекту); 3) репрезентативності (зростання обсягів фахових видань, як традиційних, так і електронних, зумовлює необхідність об'єднання зусиль для створення інформаційних ресурсів).

Список використаних джерел та літератури

1. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення.
2. Стратегія розвитку медичних бібліотек України: пошук нових форматів: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції (17–18 травня 2018 року, м. Тернопіль). Вінниця: Нова Книга, 2018. 172 с.
3. Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір. Міжнародна наукова конференція, м. Київ, 8–10 жовтня 2024 року: у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2024. Т. 1. 604 с.; Т. 2. 556 с.
4. Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 квіт. 2015 р. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2015. 237 с.
5. Спеціальні бібліотеки наукових установ НАПН України в інформаційному просторі в умовах воєнного часу: круглий стіл. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України м. Київ, 25 червня 2024 р. URL: <https://dnppb.gov.ua/ua/?events=39860> (дата звернення: 20.08.2024).
6. Середа Х. В. Діяльність наукових бібліотек у розрізі «відкритої науки»: виклики та перспективи. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації*: матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.). Київ, 2020. С. 112–114.
7. Кулієва Т. В. Науково-дослідна діяльність Національної наукової медичної бібліотеки України. *Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського)*: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної конференції (17 листопада 2022 р., м. Одеса). Одеса, 2023. С. 28–33.
8. Пасмор Н., Самофал О. Бібліотека сучасного університету: зміна інформаційного образу. *Нова модель інформаційного образу бібліотеки: зміна традиційного сприйняття її призначення та функцій*: матеріали III наук.-практ.

інтернет-конф. (Ужгород, 21 жовт. 2021 р.). Ужгород: Вид-во Олександри Гаркуші, 2021. С. 138–144. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/19140> (дата звернення: 20.08.2024).

9. Науково-дослідницька робота науково-технічної бібліотеки. URL: <https://www.library.nung.edu.ua/naukovo-dosl%D1%96dnitska-robota-naukovo-tekh%D1%96chno%D1%97-b%D1%96bl%D1%96oteki.html> (дата звернення: 25.08.2024).

10. Попик В. «Нині не всі розуміють і глибоко осмислюють роль бібліотеки». URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/volodimir-popik-rol-biblioteki-nini-ne-vsi-rozumi/> (дата звернення: 24.08.2024).

11. Вергунов В. А. Бути чи не бути спеціальним бібліотекам в Україні. *Дзеркало тижня*. Україна. 2023. 02 трав. URL: <https://zn.ua/ukr/science/buti-chi-ne-buti-spetsialnim-bibliotekam-v-ukrajini.html> (дата звернення: 26.08.2024).

12. Національний галузевий інформаційний ресурс ННСГБ НААН як джерело задоволення потреб аграрної галузі України: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Укладачі: В. А. Вергунов, Т. В. Каштанова, Л. Л. Пилипенко, Л. М. Татарчук, І. С. Бородай. Київ. 2023. 240 с.

13. Татарчук Л., Юрчак Е. Науково-дослідна діяльність з питань інноваційного розвитку мережі науково-дослідних інституцій НААН у розрізі програми наукових досліджень 41 «Інноваційний розвиток»: ступінь виконання та пропозиції з удосконалення. *Історія науки і біографістика*. 2024. № 1. С. 287–323. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2024-1/17.pdf>.

14. Татарчук Л. М. Науково-дослідницька діяльність – пріоритетний напрям Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН. *Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг»*. (2022). URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1404> (дата звернення: 24.08.2024).

15. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 7, ст. 45) {Із змінами}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2024).

16. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 3, ст. 25). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 20.08.2024).

17. Про національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 20.08.2024).

18. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 14.

19. ЦДАВО України. Ф. 1230. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 12–14.

20. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2023 рік. Київ: Аграр. наука, 2024. 620 с.

21. Закон України «Про інформацію». Стаття 23. Інформаційна продукція та інформаційна послуга. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 48, ст. 650.

22. Вергунов В. А., Капралюк О. В. Галузевий реферативний ресурс як складова системи науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку АПК України. *Вісник аграрної науки*, 2024. Т. 101. № 8 (857). С. 81–89.

References

1. DSTU 2392-94. Informatsiya ta dokumentatsiya. Bazovi ponyattya. Terminy ta vyznachennya [DSTU 2392-94. Information and documentation. Basic concepts. Terms and definitions] [In Ukrainian].

2. (2018). Stratehiya rozvytku medychnykh bibliotek Ukrayiny: poshuk novykh formativ: *materialy XVII Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (17–18 travnya 2018 roku, m. Ternopil')* [Development strategy of medical libraries of Ukraine: search for new formats]. Vinnytsya [In Ukrainian].

3. (2024). Biblioteka. Nauka. Komunikatsiya. Intehratsiya u mizhnarodnyy biblioteknyy prostir» [Library. Science. Communication. Integration into the international library space]. *Mizhnarodna naukova konferentsiya, Kyiv, 8–10 zhovtnya 2024: u 2 t. / NAN Ukrayiny, Nats. b-ka Ukrayiny im. V. I. Vernads'koho, Asots. b-k Ukrayiny*. Т. 1. 604 s.; Т. 2. 556 s. [In Ukrainian].

4. (2015). Biblioteka XXI stolittya: perspektyvy ta innovatsiyi [Library of the 21st century: perspectives and innovations]. *Vseukr. nauk.-prakt. konf., Kyiv, 23 kvit. 2015*. Kyiv [In Ukrainian].

5. Spetsialni biblioteky naukovykh ustanov NAPN Ukrayiny v informatsiynomu prostori v umovakh voyennoho chasu. Kruhlyy stil. [Special libraries of scientific institutions of the National Academy of Sciences of Ukraine in the information space in wartime conditions]. *DNPB Ukrayiny im. V. O. Sukhomlyns'koho NAPN Ukrayiny*. Kyiv, 25 chervnya 2024. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?events=39860> [In Ukrainian].

6. Sereda, K. V. (2020). Diyalnist naukovykh bibliotek u rozrizi «vidkrytoi nauky»: vyklyky ta perspektyvy [Activities of scientific libraries in the context of «open science»: challenges and prospects]. *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiya. Rozvytok bibliotekno-informatsiynoho potentsialu v umovakh tsyfrovizatsiyi. Materialy Mizhnar. nauk. konf. (6–8 zhovt. 2020 r.)*. Kyiv, pp. 112–114 [In Ukrainian].

7. Kuliyeva, T. V. (2023). Naukovo-doslidna diyalnist Natsionalnoyi naukovoyi medychnoyi biblioteky Ukrayiny [Research activities of the National Scientific Medical Library of Ukraine]. *Biblioteka u suchasnomu informatsiynomu prostori: problemy ta perspektyvy (do 100-richchya biblioteky Universytetu Ushynskoho). Tezy dopovidey Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi biblioteknoyi konferentsiyi (17 lystopada 2022 r., Odesa)*. Odesa, pp. 28–33 [In Ukrainian].

8. Pasmor, N., & Samofal, O. (2021). Biblioteka suchasnoho universytetu: zmina informatsiynoho obrazu. Nova model informatsiynoho obrazu biblioteky: zmina

tradysynoho spryynyattyia yiyi pryznachennya ta funktsiy [Library of a modern university: changing the information image. A new model of the library's information image: change of the traditional perception of its purpose and functions]. *Materialy III nauk.-prakt. internet-konf. (Uzhhorod, 21 zhovt. 2021 r.)*. Uzhhorod, pp. 138–144. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/19140> [In Ukrainian].

9. (2024). Naukovo-doslidnytska robota naukovo-tekhnichnoyi biblioteky [Scientific and research work of the scientific and technical library]. URL: <https://www.library.nung.edu.ua/naukovo-dosl%D1%96dnitska-robota-naukovo-tekh%D1%96chno%D1%97-b%D1%96bl%D1%96oteki.html> [In Ukrainian].

10. Popyk, V. (2024). «Nyni ne vsi rozumiyut i hlyboko osmyslyuyut rol biblioteky» [«Nowadays not everyone understands and deeply understands the role of the library»]. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/volodimir-popik-rol-biblioteki-nini-ne-vsi-rozumiy/> [In Ukrainian].

11. Verhunov, V. A. (2023). Buty chy ne buty spetsialnym bibliotekam v Ukrayini [To be or not to be special libraries in Ukraine]. *Dzerkalo tyzhnya. Ukrayina*. 2023. 02 trav. URL: <https://zn.ua/ukr/science/buti-chi-ne-buti-spetsialnim-bibliotekam-v-ukrajini.html> [In Ukrainian].

12. Verhunov, V. A., Kashtanova, T. V., Pylypenko, L. L., Tatarchuk, L. M., & Boroday, I. S. (Eds.). (2023). Natsionalnyy haluzevyi informatsiynyy resurs NSAL of the NAAS, yak dzherelo zadovolennya potreb aharnoyi haluzi Ukrayiny: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku [The national industry information resource of the NSAL of the National Academy of Sciences as a source of meeting the needs of the agar industry of Ukraine: current state and development prospects]. Monohrafiya. Kyiv [In Ukrainian].

13. Tatarchuk, L., & Yurchak, E. (2024). Naukovo-doslidna diyalnist z pytan innovatsiynoho rozvytku merezhi naukovo-doslidnykh instytutsiy NAAN u rozrizi prohramy naukovykh doslidzhen 41 «Innovatsiynyy rozvytok»: stupin vykonannya ta propozytysi z udoskonalennya [Scientific and research activities on the issues of innovative development of the network of scientific and research institutions of National academy of agrarian sciences of Ukraine taking into account the scientific research program 41 «Innovative development»: stage of implementation and proposals for improvement]. *Istoriya nauky i biohrafistyka*, no. 1, pp. 287–323. URL: <https://inb.dnsgb.com.ua/2024-1/17.pdf>. doi.org/10.31073/istnauka202401-17 [In Ukrainian].

14. Tatarchuk, L. M. (2022). Naukovo-doslidnytska diyalnist – priorytetnyy napryam Natsionalnoyi naukovo-yi silskohospodarskoyi biblioteky NAAN [Scientific research activity is a priority direction of the National Scientific Agricultural Library of the National Academy of Sciences]. *Mizhnarodna naukova konferentsiya «Biblioteka. Nauka. Komunikaatsiya. Innovatsiyni transformatsiyni resursiv i posluh»*. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1404> [In Ukrainian].

15. Pro biblioteky i bibliotechnu spravu»: Zakon Ukrayiny [The Law of Ukraine «On Libraries and Library Matters»]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 1995, no. 7, 45 {Iz zminamy}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].

16. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diyalnist: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine «On Scientific and Stsientifits-Technitsal Atstivitis»]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2016, no 3, 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [In Ukrainian].

17. Pro natsionalnu prohramu informatyzatsiyi: Zakon Ukrainy vid 01.12.2022. [The Law of Ukraine «On the National Informatization Program»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> [In Ukrainian].

18. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine. Fund 1115, Inventory 1, Unit 1, p. 14 [In Ukrainian].

19. The Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine. Fund 1230, Inventory 1. Unit 2, p. 12–14 [In Ukrainian].

20. (2024). Zvit pro diyalnist Natsionalnoyi akademiyi ahrarnykh nauk Ukrayiny za 2023 rik. [Report on the activities of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine for 2023]. Kyiv [In Ukrainian].

21. Zakon Ukrayiny «Pro informatsiyu». Stattya 23. Informatsiyna produktsiya ta informatsiyna posluha [Law of Ukraine «On Information». Article 23. Information products and information services]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 1992, no. 48, 650 [In Ukrainian].

22. Verhunov, V. A., & Kaprallyuk, O. V. (2024). Haluzevyy referatyvnyy resurs yak skladova systemy naukovo-informatsynoho zabezpechennya innovatsynoho rozvytku APK Ukrayiny [Branch reference resource as a component of the system of scientific and information support for the innovative development of the agricultural industry of Ukraine]. *Bulletin of Agricultural Science*, issue 101, no. 8 (857), pp. 81–89 [In Ukrainian].

Надійшла до редакції: 01.10.2024 р.